

Monitorul financiar

Patru ani de la fraudă bancară: ce am aflat în acest timp

Ediție specială, raport nr.8

Perioada analizată: 2014 - 2018

Autori: Dumitru Pîntea
Eugen Ghilețchi

Noiembrie 2018

Despre Monitorul Financiar

Monitorul Financiar este o publicație periodică elaborată de către EXPERT-GRUP scopul căreia este să prezinte publicului larg, principalele acțiuni întreprinse (sau neîntreprinse) de către autorități în vederea stabilizării și reformării sectorului financiar-bancar din Moldova, să acorde aprecieri analitice măsurilor întreprinse, precum și să propună recomandări pentru eficientizarea eforturilor de reformare a sectorului respectiv.

Suedia
Sverige

Finanțat de Guvernul Suediei

CUPRINS

SUMAR EXECUTIV	4
1. CE A DECLANȘAT CRIZA FINANCIARĂ DIN 2014 - 2015	6
2. PREJUDICIUL CAUZAT DE FRAUDA BANCARĂ	8
2.1. Prejudiciul direct	8
2.2. Efectele colaterale ale fraudei bancare	9
2.3. Strategia de recuperare a mijloacelor financiare sustrate din cele trei bănci	9
2.4. Ce nu știm încă?	10
3. REFORMA SISTEMULUI FINANCIAR DUPĂ FRAUDA BANCARĂ	11
3.1. Ce s-a făcut în patru ani	11
3.2. Procesul de intermediere și accesul la finanțare	12
4. EXISTĂ RISCUL REPETĂRII UNEI CRIZE SIMILARE?	13
4.1. Lipsă de consistență în legislație	13
4.2. Ce urmează de făcut?	13
Anexa. Procesul de sustragere a mijloacelor financiare și procesul ulterior de recuperare	15

SUMAR EXECUTIV

Începând cu sfârșitul anului 2014 sistemul financiar național a cunoscut una din cele mai severe crize cu implicații directe asupra economiei naționale și a întregii societăți. Chiar dacă, prin hotărârile sale Guvernul a încercat imprimarea ideii unei conjuncturi economice regionale nefavorabile, totuși criza a fost rezultatul unei fraude bancare imense cu sustragerea efectivă a banilor din mai multe bănci comerciale. Lipsa de coordonare dintre instituțiile de stat, combaterea defectuoasă a spălării banilor, precum și disputele politice de la acel moment, au fost doar câteva din elementele ce au permis devalizarea a trei bănci și deturnarea unor fonduri de ordinul miliardelor de lei de către factori rău-intenționați. În lipsa unui precedent de așa anvergură, legislația națională nu prevedea expres cum poate fi rezolvată o astfel de criză. La limita situației create, factorii politici au recurs la o soluție de ultimă instanță – acordarea în secret a unor credite de urgență garantate de către Guvern. Cum datoria băncilor față de BNM nu a fost onorată, aceasta a fost convertită în datorie de stat urmând a fi achitată timp de 25 de ani din surse publice.

La patru ani distanță de la fraudă bancară cunoaștem că aceasta nu a fost un eveniment izolat, o serie de acțiuni bine definite fiind întreprinse pe parcursul mai multor ani. În linii generale tot acest proces s-a derulat pe mai multe direcții cuprinzând o bună parte din mediul financiar-bancar, implicând funcționari de rang înalt din instituții ale statului și având o puternică susținere în mediul politic. Totodată, fraudă scoate în evidență câteva etape și elemente distincte care, privite individual, nu presupun neapărat careva încălcări sau intenții frauduloase, dar care privite în ansamblu oferă o imagine clară asupra fenomenului pe care îl cunoaștem drept „furtul miliardului”. Asigurarea proprietății și controlului asupra celor trei bănci¹, concentrarea activității de creditare către un singur grup, utilizarea unor mecanisme de spălare a banilor pentru a ascunde traseul mijloacelor bănești sunt cele mai importante elemente ce au permis sustragerea unor fonduri de ordinul miliardelor de lei din sectorul bancar.

Până la momentul actual costurile directe aferente fraudei bancare se ridică la 1,5 mlrd. MDL fiind totodată calculate plăți de circa 23 mlrd. MDL pentru următorii 23 de ani. De cealaltă parte, până în prezent doar 1,2 mlrd. MDL au fost recuperate din lichidarea celor trei bănci (780 mil. MDL până la convertirea garanției în datorie publică și 427 mil. MDL – după). Totodată, acești bani nu au fost utilizați pentru achitarea anticipată a datoriei față de BNM. Vărsarea banilor recuperați în bugetul de stat în detrimentul rambursării anticipate a datoriei înseamnă că, chiar și în cazul puțin probabil de recuperare integrală a fondurilor, povara dobânzilor aferente acestei datorii va rămâne pe umerii cetățenilor (circa 10 mlrd. MDL). Recent, Procuratura Generală a prezentat strategia de recuperare a mijloacelor fraudate. Aceasta operează cu suma de 13,34 mlrd. MDL – echivalentul obligațiunilor emise pentru acoperirea garanției, recunoscând de fapt, că o valoare exactă a cuantumului fraudei bancare nu a fost stabilită. De asemenea, nu există claritate nici privind venitul obținut din înstrăinarea acțiunilor blocate și anulate de către BNM. Strategia menționează că până la 2 mlrd. MDL urmează a fi încasate din vânzarea acestor pachete de acțiuni, în timp ce valoarea acțiunilor nu depășește 1,2 mlrd. MDL.

Pe lângă costurile directe, fraudă bancară a avut și alte costuri asupra economiei țării prin reducerea puterii de cumpărare a cetățenilor, creșterea costurilor de deservire a datoriei publice și încetinirea ritmului de creștere economică. Puterea de cumpărare a unui leu astăzi este cu 29% mai mică decât în luna decembrie a anului 2014. Simultan, din cauza politicii monetare restrictive, a avut loc majorarea costurilor de finanțare atât pentru stat cât și pentru sectorul privat. Pe de altă parte, un efect colateral pozitiv al crizei a fost demararea procesului de reformă a sectorului bancar. Problemele de acționariat și prezența intereselor obscure care au dominat sectorul bancar de la independența țării și care au stat la baza fraudei par în final să se disipeze.

Adițional volumului fraudei, investigațiile demarate au scos la iveală o serie de carențe de ordin legislativ și instituțional în ceea ce privește reglementarea și supravegherea entităților financiare. Drept rezultat, acțiunile de reformă au demarat într-un ritm alert, accentul fiind pus inițial pe stabilizarea situației și depășirea momentului de criză, ulterior fiind realizate

¹ În contextul raportului, sintagma cele trei bănci se referă la băncile falimentate – Banca de Economii, Banca Socială și Unibank

acțiuni ce țin de modernizarea practicilor de supraveghere și intervenție în activitatea băncilor. Astfel, pe parcursul anului 2016 a fost aleasă o nouă conducere a BNM și au fost operate modificări la cadrul legislativ menite să fortifice competențele de supraveghere și să asigure independența regulatorului față de deciziile instanțelor de judecată. De asemenea, odată cu adoptarea Legii privind redresarea și rezoluția băncilor în octombrie 2016, în legislația națională au fost transpuse instrumente noi de intervenție în caz de criză, suficient de rapide și diversificate pentru diferite situații critice în care poate ajunge o bancă. În baza acestor noi competențe, BNM a demarat un proces complex de evaluare a situației reale la cele mai mari bănci din sector, fiind stabilite planuri individuale de asanare a situației pe diferite aspecte de la caz la caz.

După implementarea măsurilor de stabilizare, au fost demarate o serie de alte acțiuni menite să consolideze stabilitatea și rolul sistemului financiar pentru economie și întreaga societate. O mare parte din aceste acțiuni reprezintă angajamente asumate în cadrul Memorandumului cu FMI sau în cadrul Acordului de Asociere cu UE și urmăresc fortificarea tuturor sectoarelor pieței financiare autohtone după modelul celor mai noi și bune practici internaționale în domeniu. Astfel, au fost demarate acțiuni de reformă în sectorul bancar, cel de micro-finanțare, asigurări sau piață de capital. La nivel de sector bancar cadrul național de reglementare și supraveghere cunoaște un salt către cele mai moderne și bune practici existente la nivel internațional cunoscute sub denumirea de standardele Basel III. Noul regim vine cu soluții și instrumente mult mai adaptate atât din punct de vedere juridic în ceea ce privește capacitatea de intervenție a regulatorului, cât și prudential – la nivel de bănci comerciale în ceea ce privește gestionarea adecvată a riscurilor, prevenirea elementelor destabilizatoare și fortificarea încrederii populației.

Pe fundalul reformelor, riscul utilizării fondurilor publice pentru salvarea băncilor insolabile s-a diminuat considerabil, însă nu a fost eliminat în totalitate. Aprobarea noii legislații privind rezoluția și redresarea băncilor a redus acest risc, însă continuă să existe careva inconsistențe între actele normative vis-a-vis de acordarea de către BNM a creditelor de urgență pentru bănci. Mai mult ca atât, consecințele negative deja suferite de societate, cuplate cu costurile ce urmează a fi acoperite, impun implementarea cât mai urgentă a unui șir de acțiuni cum ar fi: (i) recuperarea fondurilor delapidate și achitarea anticipată a datoriei; (ii) instituirea unui mecanism eficient și regulat de comunicare cu publicul privind investigarea și recuperarea fondurilor fraudate; (iii) investigarea modului în care au fost utilizați banii acordați de BNM celor 3 bănci și determinarea rolului celorlalte bănci implicate; (iv) ajustarea integrală a legislației pentru a nu permite băncilor insolabile să beneficieze de garanții din partea statului în viitor.

Reieșind din cele menționate, ediția cu numărul 8 a Monitorului financiar este una specială și se focusează pe o retrospectivă obiectivă a celor întâmplate în contextul fraudei bancare. Pentru o înțelegere globală a situației în care ne aflăm la moment, prezentul raport atrage atenția asupra a patru momente distincte, fiecare din capitole prezentând etape separate cu referire la fraudă bancară. Ghidându-ne de sintagma „unde am fost, unde suntem și unde ne dorim să fim”, analiza este prezentată după cum urmează:

- **Capitolul I „Ce a declanșat criza financiară din 2014 – 2015”:** la baza crizei bancare a stat o imensă fraudă care a constat din acționariat netransparent, guvernanță corporativă proastă, activitate de creditare frauduloasă sau spălare de bani.
- **Capitolul II „Prejudiciul cauzat de fraudă bancară”:** prejudiciul direct aplicat de fraudă asupra bugetului țării este de circa 24,5 mlrd. MDL (partea principală și dobânzi). Pe lângă acestea apar și alte costuri colaterale și prejudicii irecuperabile pentru cetățeni.
- **Capitolul III „Procesul de reformă a sistemului financiar”:** fraudă a scos în evidență nevoia regândirii modului cum se face activitate bancară în țara noastră. Reformele demarate ținesc printre altele fortificarea solidității băncilor, responsabilizarea persoanelor cu funcții cheie, protecția sporită a deponenților și considerarea stabilității financiare drept un bun public de care poate beneficia orice cetățean.
- **Capitolul IV „Există riscul repetării unei crize similare?”:** cadrul legal a fost ajustat într-un ritm rapid pentru a fortifica procesul de supraveghere al băncilor. În ciuda acestui fapt, din cauza lipsei de consistență în diferite acte legislative, un risc redus de utilizare a fondurilor publice pentru a salva vreo bancă insolubilă în viitor persistă.

1. CE A DECLANȘAT CRIZA FINANCIARĂ DIN 2014 - 2015

Economia contemporană cunoaște un șir lung de situații caracterizate de instabilitatea sistemului financiar care în mod direct sunt denumite crize financiare. Cele mai multe din acestea apar în rezultatul degradării încrederii populației și investitorilor în instrumentele financiare prezente în piață destabilizându-se astfel echilibrele existente la nivel de dobânzi, curs valutar sau prețuri. Această încredere poate fi afectată de o serie de factori, atât de ordin economic, cât și de ordin politic, social sau chiar factori naturali (cataclisme). Deși crizele financiare pot fi izolate, spre exemplu la nivel de instituție sau de sector, interconexiunea vieții economice antrenează acestora un efect sistemic, de contagiune asupra tuturor participanților și piețelor. Astfel, crizele financiare nu pot fi neglijate fiind nevoie de acțiuni concrete pentru a stopa efectul devastator ce îl pot avea asupra sistemului economic, celui social sau chiar asupra mediului politic.

Chiar dacă Guvernul a încercat imprimarea ideii unei conjuncturi economice regionale nefavorabile², totuși criza financiară națională din anii 2014 - 2015 a fost rezultatul unei fraude bancare imense cu sustragerea efectivă a banilor din bănci. Practic, urmând o serie de pași bine definiți, către sfârșitul anului 2014 mai multe bănci autohtone au ajuns în prag de colaps. O serie de bănci au fost implicate, unele fiind devalizate complet iar altele având expuneri semnificative către cele dintâi. Această interconexiune între mai multe bănci prezenta toate caracteristicile unei crize sistemice, iar dacă ținem cont de faptul că sectorul bancar reprezintă circa 90% din întregul sistem financiar național atunci devine evident că criza bancară era de fapt o criză a sistemului financiar. În lipsa unui precedent de așa anvergură până la acel moment, legislația națională nu prevedea expres cum poate fi rezolvată o astfel de criză. La limita situației create, factorii politici au recurs la o soluție de ultimă instanță – acordarea în secret a unor credite de urgență garantate de către Guvern cu ulterioara convertire în datorie de stat în cazul neonorării obligațiunilor de plată. Despre acțiunile întreprinse de autorități pentru stabilizarea situației s-a aflat mult mai târziu, abia către sfârșitul anului 2015, dar un lucru a devenit clar – luna noiembrie 2014 va rămâne o pată neagră atât pentru sectorul bancar autohton și clasa politică de la acea vreme, cât și o amintire de lungă durată pentru populația și bugetul țării.

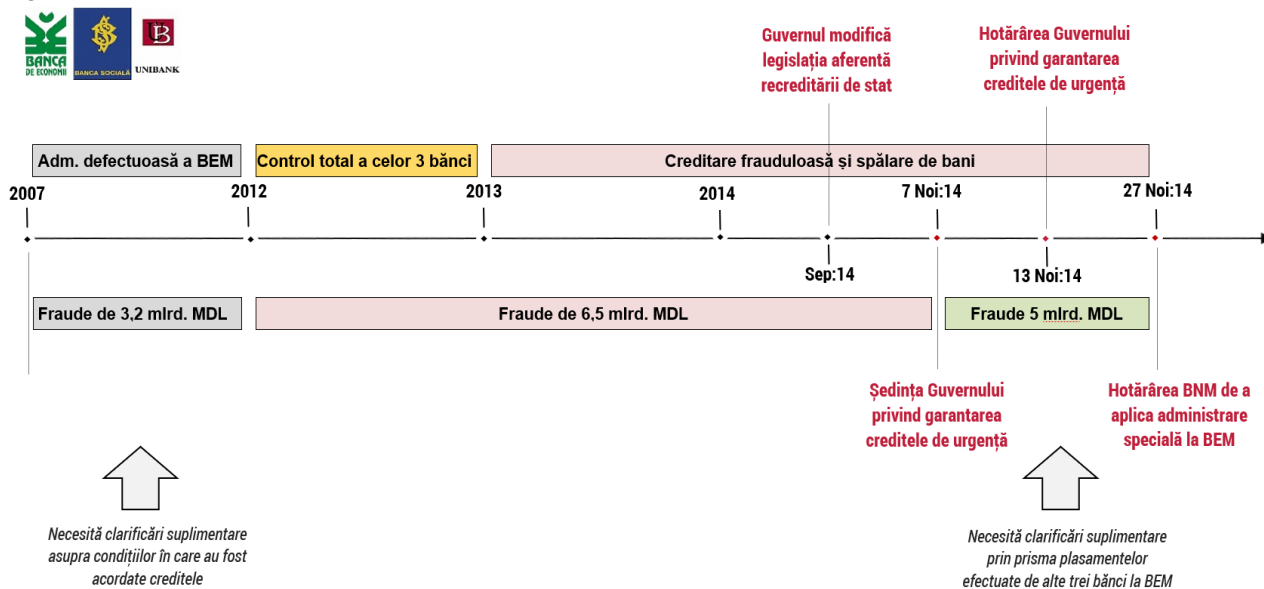
Lipsa de coordonare dintre instituțiile de stat, combaterea defectuoasă a spălării banilor, precum și disputele politice de la acel moment, au fost doar câteva din elementele ce au permis devalizarea a trei bănci și deturnarea unor fonduri de ordinul miliardelor de lei de către factori rău-intenționați. Întâmplător sau nu, apogeul crizei a fost atins în prag de alegeri parlamentare (30 noiembrie 2014) când orice acțiune mai mult sau mai puțin importantă se realiza doar reieșind din idealul câștigării alegerilor și menținerii la putere. Delapidarea banilor din sectorul bancar a fost stopată pe 27 noiembrie 2014, cu trei zile înainte de alegeri, când BNM în final a preluat controlul Băncii de Economii. Posibil nu vom afla în timpul apropiat de ce anume atunci s-a intervenit și nu mai devreme, dar un lucru devine cert – situația a fost una întinsă până la limită, iar deciziile au avut un puternic caracter politic. La acel moment, pe conturile Băncii de Economii, Băncii Sociale și Unibank erau efectiv doar câteva milioane de lei, dar situația se prezenta mult mai gravă în contextul lipsei banilor și în alte bănci comerciale.

Frauda bancară realizată prin intermediul activității de creditare nu a fost o acțiune izolată, aceasta fiind posibilă ca urmare a unor acțiuni și evenimente ce au avut loc pe parcursul mai multor ani. Atât investigațiile realizate de compania Kroll, cât și sentințele motivate emise de instanțele de judecată în dosarele aferente fraudei bancare completează imaginea de ansamblu a ceea ce cu adevărat s-a întâmplat. În esență tot acest proces s-a derulat pe mai multe direcții cuprinzând o bună parte din mediul financiar-bancar, implicând funcționari de rang înalt din instituții ale statului și având puternică susținere în mediul politic. La bază a stat dorința unor grupuri de a sustrage și utiliza resursele băncilor în interese personale, de grup sau chiar politice. În mod firesc, atenția acestora s-a concentrat către sistemul care oferă practic singura modalitate de economisire și păstrare a banilor populației, acesta înglobând în ultimii ani resurse de circa 60 mld. MDL.

² Hotărârea Guvernului Leancă Nr. 938 din 13.11.2014 prin care s-a garantat creditele acordate de BNM celor trei bănci falimentare are titlul „cu privire la asigurarea stabilității macroeconomice în contextul conjuncturii regionale” ceea ce presupune că acesta a fost motivul care a stat la baza destabilizării sistemului bancar

În termeni ușor de înțeles, fraudă bancară poate fi descrisă în câteva etape și elemente distincte care, privite individual, nu presupun neapărat careva încălcări sau intenții frauduloase, dar care privite în ansamblu oferă o imagine clară asupra fenomenului pe care îl cunoaștem drept „furtul miliardului” (figura 1 prezintă în mod cronologic etapele fraudei bancare și prejudiciul aferent cauzat).

Figura 1. Etapele fraudei bancare

Sursa: Compilația autorului în baza rapoartelor Kroll

Strategia de recuperare a mijloacelor sustrase din cele trei bănci³ clarifică situația cronologică a procesului de sustragere a mijloacelor financiare, care a constat din trei etape distincte. Astfel, în baza informațiilor prezentate în Strategie, imaginea privind fraudă bancară devine mult mai clară, pentru fiecare din etape fiind prezentat prejudiciul aferent și potențialul ce poate fi recuperat.

1. Prima etapă a fost perioada anilor 2007-2012, când Banca de Economii a acordat un volum consistent de credite în condiții dubioase care nu au fost rambursate. Volumul dat este evaluat la circa 3,2 mlrd. MDL și reprezintă factorul declanșator al evenimentelor ce aveau să urmeze.
2. A doua etapă este perioada august 2012 – noiembrie 2014 când a avut loc cea mai mare parte din fraudă bancară sub forma acordării de credite frauduloase utilizând mecanisme sofisticate de spălare a banilor. Prejudiciul la această etapă este calculat la circa 6,5 mlrd. MDL, acestea reprezentând resursele disponibile în cele trei bănci.
3. Cea de a treia etapă este caracteristică lunii noiembrie 2014, și anume momentul în care a fost decis cum va fi soluționată problema și momentul aplicării administrării speciale la Banca de Economii. Este vorba de 7-27 noiembrie 2014 când în cunoștință de cauză privind acordarea de către BNM a unor credite de urgență sub garanția Guvernului, acțiunile de creditare frauduloasă și deturnare a fondurilor au continuat. În acest sens, au fost atrase lichidități suplimentare din sectorul bancar și anume depuneri de la alte patru bănci comerciale, întregul prejudiciu fiind evaluat la circa 5 mlrd. MDL.

³ Strategia de Recuperare a mijloacelor financiare sustrase din Banca de Economii, Banca Socială și Unibank, Iunie 2018, <http://www.procuratura.md/file/Strategie%20Publica.pdf>

2. PREJUDICIUL CAUZAT DE FRAUDA BANCARĂ

2.1. Prejudiciul direct

Problema discutată pe larg în societate în contextul fraudei bancare și care nu a fost clarificată până în prezent este valoarea prejudiciul care a fost cauzat. Convenționalul „miliard” nu a fost definit cu exactitate, în acest sens fiind important de menționat două aspecte. Pe de o parte, cunoaștem cu certitudine prejudiciul direct aplicat bugetului țării ca urmare a acordării creditelor de urgență: 13,34 mlrd. MDL în obligațiuni cu o dobândă adițională de 11,1 mlrd. MDL – sumă care va fi achitată de către guvern în decursul a 25 de ani (2017-2041). Suma respectivă cel mai probabil, nu reflectă cu exactitate valoarea fondurilor sustrate fraudulos din sistemul bancar – proces descris în figura 1. Până în prezent, autoritățile nu au răspuns la întrebarea: care este prejudiciul exact cauzat de fraudă bancară?

Guvernul a emis două garanții⁴ pentru acordarea de către BNM a creditelor de urgență în sumă de până la 14,84 mlrd. MDL, dintre care băncile au utilizat suma de 14,12 mlrd. MDL (Tabel). Diferența respectivă este explicată prin necesitățile mai mici ale băncilor pentru lichidități decât a fost estimat de Guvern. Până la data de 4 octombrie 2016 – momentul convertirii garanției în datorie publică, datoria celor trei bănci față de BNM a fost redusă cu circa 780,5 mil. MDL. Astfel, creanțele față de cele trei bănci au constituit 13,34 mlrd. MDL, echivalent cu valoarea obligațiunilor emise de către Ministerul Finanțelor în scopul onorării obligațiilor de plată față de BNM.

Între 4 octombrie 2016 și 1 octombrie 2018, alte 427,3 mil. MDL au fost recuperate, suma totală recuperată ajungând la 1,2 mlrd. MDL. Dacă analizăm informația Ministerului Finanțelor privind datoria de stat⁵, observăm că la data de 30 septembrie 2018 soldul datoriei Ministerului Finanțelor față de BNM s-a redus cu doar 50 mil. MDL față de octombrie 2016, când a fost decisă convertirea garanției. În luna octombrie 2018, Ministerul Finanțelor urma să achite o nouă tranșă de peste 518 mil. MDL către BNM (210 mil. MDL pentru obligațiuni scadente și 308 mil. MDL pentru dobânzi). Suma de 427,3 mil. MDL, recuperată după convertirea garanției în datorie publică, a ajuns în bugetul de stat și nu în scopul răscumpărării anticipate a datoriei derivate din fraudă bancară⁶.

Tabel: Date privind garanția acordată de Guvern și situația datoriei ce a derivat din garanție

	Milioane MDL	% din suma garanției
Suma garanției acordată de Guvern	14.840,0	100 %
Partea din garanție care a fost utilizată de către bănci	14.121,7	95,16 %
	Milioane MDL	% din suma valorificată
Datoria inițială conform legii	13.341,2	94,47 %
Suma recuperată până la decizia convertire a garanției în datorie publică	780,5	5,53 %
Banii ajunși în bugetul de stat din procesul lichidare după convertirea garanției	427,3	3,03 %
	Milioane MDL	% din datoria inițială
Obligațiuni răscumpărate de către Ministerul Finanțelor de la BNM	260,0	1,95 %
Soldul rămas de obligațiuni ale Ministerului Finanțelor față de BNM	13.081,2	98,05 %
	Milioane MDL	% din suma dobânzilor
Suma totală a dobânzilor	11.175,5	100 %
Dobânzile ce urmează a fi achitate	9.939,9	89,2 %
Dobânzile ce au fost achitate (cost irecuperabil pentru cetățeni)	1.235,6	10,8 %

Sursa: Compilația autorului în baza datelor BNM și Ministerului Finanțelor

În aprilie 2017⁷, Expert-Grup a pledat pentru modificarea legii nr. 235⁸, pentru a include prevederea ca toate resursele recuperate să fie destinate în mod expres către răscumpărarea anticipată a datoriei Ministerului Finanțelor față de BNM. În schimb, Acordul privind emisiunea și răscumpărarea obligațiunilor de stat semnat între BNM și Ministerul Finanțelor, a

⁴ Garanțiile de stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015

⁵ Informația privind datoria de stat internă pentru în anul 2018 <http://mf.gov.md/sites/default/files/DSI%20la%20situatia%20din%2030.09.18%20-%20ro.pdf>

⁶ Raport privind situația în domeniul datoriei sectorului public în semestrul I al anului 2018: <http://mf.gov.md/sites/default/files/Raport%20Q2%202018.pdf>

⁷ „Investigația Kroll: Între așteptări și realități”: https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Investigayia_KROLL.pdf

⁸ Legea nr. 235 din 03.10.2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=366948>

prevăzut dreptul dar nu și obligativitatea de răscumpărare înainte de termen a obligațiunilor. Astfel, fondurile recuperate ajung în bugetul de stat și nu sunt direcționate către răscumpărarea anticipată a datoriei. În rezultat, chiar și în cazul extrem de puțin probabil al recuperării integrale a fondurilor, povara soldului rămas al dobânzilor de circa 9,9 mlrd. MDL aferente acestei datorii va rămâne pe umerii cetățenilor (adițional la dobânzile deja achitate în valoare de peste 1,2 mlrd. MDL). Pe lângă un raționament economic, stingerea anticipată a datoriei ce derivă din fraudă bancară poate fi un mesaj clar pentru cetățeni că autoritățile depun efortul necesar pentru a recupera fondurile delapidate.

2.2. Efectele colaterale ale fraudei bancare

Frauda bancară a avut și anumite costuri indirecte asupra economiei țării prin reducerea puterii de cumpărare a cetățenilor, creșterea costurilor de deservire a datoriei publice și încetinirea ritmului de creștere economică. Cererea mare pentru valuta străină din partea persoanelor juridice implicate în fraudă bancară, cuplată cu o ofertă foarte joasă de valută din partea persoanelor fizice a dus la prăbușirea valutei naționale. Încât cea mai mare parte din fondurile provenite de la cele trei bănci au fost transmise pe conturile altor bănci din întreaga lume, persoanele implicate au avut nevoie de valută străină punând presiune asupra valutei naționale. Între noiembrie 2014 și februarie 2015, oferta netă de valută de la persoanele fizice acoperea vânzările nete de valută către persoanele juridice în proporție medie de 30%, minimumul fiind atins în luna februarie – 11%. În aceeași perioadă, cursul de schimb valutar a atins maximum istoric.

Deprecierea cursului de schimb valutar, pe fundalul instabilității din regiune au avut un impact direct asupra inflației. În luna ianuarie 2016 a fost înregistrat un nivel al inflației de 13,4% față de anul precedent (f-a-p). BNM a fost forțată să intervină prin restricționarea politicii monetare, fapt ce a dat rezultate suficient de rapide, inflația în decembrie 2016 coborând la 2,4% f-a-p. Totuși, puterea de cumpărare a unui leu astăzi este cu 29% mai mică decât în luna decembrie a anului 2014. Adițional, intervenția BNM de a restricționa politica monetară a avut și un efect colateral semnificativ – majorarea costurilor de finanțare pentru stat dar și pentru sectorul privat. Problema de finanțare a statului a fost exacerbată și de înghețarea asistenței externe pentru Republica Moldova, fapt care a forțat autoritățile să se împrumute masiv de pe intern. Astfel, costul deservirii datoriei de stat interne în creșterea considerabil, în ianuarie 2016 dobânzile la VMS fiind cu 10,5 puncte procentuale mai mari decât rata la depozitele persoanelor fizice.

Volumul depozitelor din sectorul bancar nu a avut de suferit în perioada de criză în ciuda reducerii semnificative a încrederii cetățenilor în bănci. Conform sondajului Barometrul de Opinie Publică, realizat de către Institutul de Politici Publice, încrederea în bănci a căzut dramatic de la nivelul maxim de 33% înregistrat la începutul anului 2013, la mai puțin de 18% în primul trimestru al anului 2016. La patru ani după criză, nivelul încrederii se situează la 23% – cu mult sub maxima istorică din 2013. Paradoxul majorării depozitelor în contextul prăbușirii încrederii în bănci poate fi explicat de lipsa alternativelor de economisire pentru populație, dar și de deprecierea monedei naționale, fapt care a dus la creșterea depunerilor valutare exprimate în MDL.

Un efect colateral pozitiv al crizei a fost demararea procesului de reformă a sectorului bancar după modelul celor mai moderne și bune practici internaționale. Practic a fost nevoie de o criza ce a costat cel puțin 12% din PIB-ul țării pentru ca procesul dat să înceapă. Problemele de acționariat și prezența intereselor obscure care au dominat sectorul bancar de la independența țării până nu demult și care au stat la baza fraudei din 2014, par în final să se disipeze.

2.3. Strategia de recuperare a mijloacelor financiare sustrate din cele trei bănci

Pe 13 iunie 2018, Procuratura Generală a prezentat strategia de recuperare a mijloacelor financiare în urma fraudei bancare⁹. Scopul documentului este de a stabili pașii care trebuie întreprinși de autorități pentru a recupera, în mărime maximă posibilă, mijloacele financiare în valoare în care au fost emise obligațiuni. Astfel, strategia operează cu suma de 13,34 mlrd. MDL, recunoscând de fapt că o valoare exactă a cuantumului fraudei bancare nu a fost stabilită. Deoarece băncile au fost delapidate prin intermediul acordării creditelor fictive sau în baza valorilor exagerate a gajului, investigarea fraudei trebuie însă bazată pe analiza întregului portofoliu de credite și nu doar a volumului obligațiunilor emise în scopul

⁹ <http://www.procuratura.md/file/Strategie%20Publica.pdf>

acoperirii creditelor de urgență. Conform bilanțurilor contabile, la finele lunii decembrie 2014, cele trei bănci dețineau împrumuturi și creanțe în valoare de 16,8 mlrd. MDL. Strategia utilizează cifre exagerate pentru a crea impresia că se recuperează sume impresionante. Conform strategiei, în procesul de lichidare al băncilor urmează să fie obținută suma de 2,6 mlrd. MDL într-o perioadă estimativă de 3 ani. Nu este indicată nicio referință la evaluarea activelor băncilor ce se află în proces de lichidare. Totodată, suma respectivă este cu aproape 1 mlrd. MDL mai mare decât estimarea administratorilor speciali¹⁰.

Totodată, nu există claritate privind venitul obținut din înstrăinarea acțiunilor blocate și ulterior anulate de către BNM. Strategia menționează că până la 2 mlrd. MDL urmează a fi încasate din vânzarea acestor pachete. Recent a avut loc înstrăinarea pachetului de acțiuni al Moldova-Agroindbank, contra unei sume de 450 mil. MDL. Alte circa 760 mil. MDL ar putea fi recuperate din vânzarea pachetului de acțiuni al Moldindconbank, conform anunțului plasat pe pagina web a băncii. Nu este clar pe ce este fundamentată așteptarea autorităților de a obține cu 800 mil. MDL mai mult din înstrăinarea valorilor mobiliare. Adicional, nu există claritate dacă banii obținuți din înstrăinarea acțiunilor Moldova-Agroindbank, dar și eventual Moldindconbank, vor merge către rambursarea anticipată a datoriei Ministerului Finanțelor față de BNM (sau cel puțin în bugetul de stat), ori către compensarea deținătorilor de acțiuni care au fost forțați să înstrăineze aceste acțiuni.

2.4. Ce nu știm încă?

O serie de evenimente din perioada fraudei bancare rămân neclare și ridică în continuare multe semne de întrebare. Lipsa de informații reale va continua să submineze încrederea populației privind intenția autorităților de a trage la răspundere pe cei vinovați. Astfel, cel puțin deciziile și acțiunile persoanelor responsabile de menținerea stabilității financiare până în noiembrie 2014 urmează a fi clarificate, printre care:

1. Decalajul dintre data deciziei de acordare a creditelor de urgență (13 noiembrie 2014), și data instituirii administrării speciale (27 noiembrie 2014). Din stenograma ședinței de Guvern din 7 noiembrie 2014, observăm că unii miniștri și-au exprimat îngrijorarea că ar putea exista un abuz din partea unor entități. Garanția era acordată înainte ca băncile să intre în administrare specială și nu exista certitudine de confidențialitate cu privire la faptul că aceasta a fost aprobată. Evidența care alimentează suspiciunea este creșterea depozitelor altor bănci la Banca de Economii din momentul adoptării garanției și până la intrarea în administrare a acesteia de la 300 mil. MDL până la 2,300 mil. MDL. Cu alte cuvinte, oportunitatea de abuz semnalată de unii membri ai Guvernului a fost pe deplin fructificată, filtrele propuse de alți membri nefiind capabile să stopeze devalizarea sectorului bancar.

2. Acțiunile de după data de 27 noiembrie care cuprind modul de rambursare a deponenților și creditorilor celor trei bănci sunt foarte suspecte. Odată cu hotărârea de acordare a garanției, a fost creată și o comisie specială în scopul analizei soldurilor din conturile persoanelor fizice și juridice care depășesc cumulativ suma de 500 mii MDL pentru a identifica dacă nu au existat afilieri și încălcări ale legislației privind prevenirea și combaterea spălării banilor¹¹. Până la momentul de față nu a fost prezentat vreun raport cu privire la rezultatele evaluării comisiei speciale și există în continuare suspiciuni că o parte din banii derivați din garanții au fost folosiți pentru acoperirea depozitelor unor persoane care au anticipat evenimentele.

3. Rolul conducerii Băncii de Economii până la schimbările administrative și de acționariat începute în anul 2012. Problema din toate timpurile a băncii respective a fost promovarea unor politici de creditare falimentare sub supravegherea tuturor guvernărilor, indiferent de culoare politică. Schemele complexe de creditare frauduloasă și dezinformarea de către executivul instituției financiare a BNM și a Consiliului Băncii, a permis desfășurarea activităților nocive pentru Banca de Economii. Decizia de a reduce cota de participare a statului în Banca de Economii în august 2013¹², denotă existența unor probleme financiare serioase în această instituție. Investigarea modului în care s-a ajuns în situația respectivă este o precondiție esențială pentru a înțelege pe deplin fraudă din sistemul bancar.

¹⁰ <http://www.bnm.md/ro/content/informatie-cu-privire-la-desfasurarea-procesului-de-lichidare-bancii-de-economii-sa-bc-banca>

¹¹ Hotărârea 938 din 13.11.2014: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=358103&lang=1>

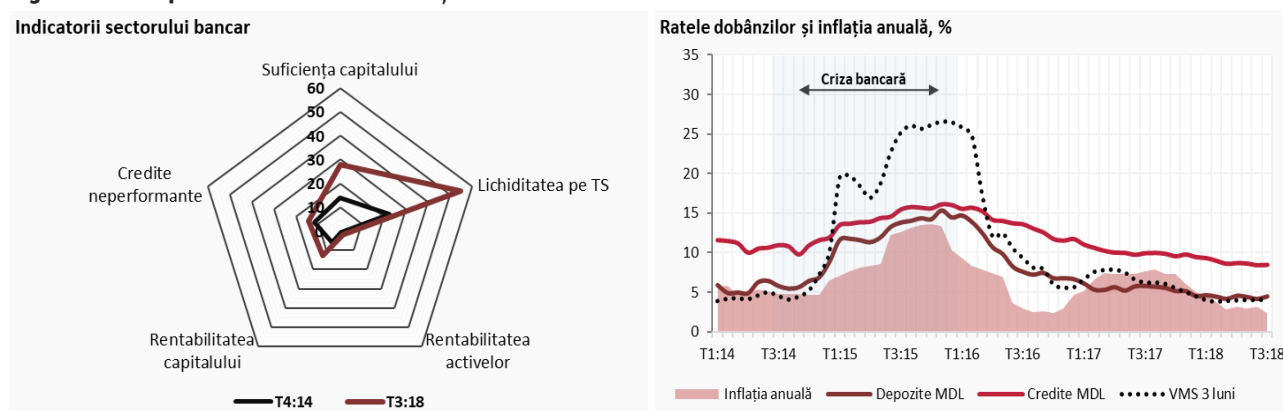
¹² <https://en.crimemoldova.com/news/social/banca-de-economii-and-shor-s-group/>

3. REFORMA SISTEMULUI FINANCIAR DUPĂ FRAUDA BANCARĂ

3.1. Ce s-a făcut în patru ani

La patru ani distanță de la fraudă bancară, sistemul financiar național este caracterizat în continuare de un amplu proces de reformă. Imediat după fraudă au fost întreprinse măsuri de stabilizare a situației din sectorul bancar ce au permis reluarea cooperării financiare cu principalii parteneri externi, în special FMI. Astfel, pe parcursul anului 2016 a fost aleasă o nouă conducere a BNM și au fost operate modificări la cadrul legislativ menite să fortifice competențele de supraveghere și să asigure independența regulatorului față de deciziile instanțelor de judecată. De asemenea, odată cu adoptarea Legii privind redresarea și rezoluția băncilor în octombrie 2016, în legislația națională au fost transpuse instrumente noi de intervenție în caz de criză. În baza acestor noi competențe, BNM a demarat un proces complex de evaluare a situației reale la cele mai mari bănci din sector, fiind stabilite planuri individuale de asanare a situației pe diferite aspecte de la caz la caz. Per ansamblu, măsurile de stabilizare au reușit să prevină o panică a deponenților, să ofere suport monedei naționale și să asigure accesul statului la resurse financiare externe. Totuși, o creștere a ratelor de dobândă și o înăsprire a standardelor de creditare nu au putut fi evitate, băncile devenind mult mai reticente în acordarea de credite punând pe primul plan cunoașterea reală a clienților și a beneficiarilor acestora. Figura 2 prezintă situația principalilor indicatori financiari ai băncilor și a ratelor de dobândă la momentul actual față de acum patru ani.

Figura 2. Principalii indicatori ai băncilor și ratele dobânzilor

Sursa: Compilația autorului în baza datelor BNM

După implementarea măsurilor de stabilizare, au fost demarate o serie de alte acțiuni menite să consolideze stabilitatea și rolul sistemului financiar pentru economie și întreaga societate. O mare parte din aceste acțiuni reprezintă angajamente asumate în cadrul Memorandumului cu FMI sau în cadrul Acordului de Asociere cu UE și urmăresc fortificarea tuturor sectoarelor pieței financiare autohtone după modelul celor mai noi și bune practici internaționale în domeniu. Astfel, au fost demarate acțiuni de reformă în sectorul bancar, cel de micro-finanțare, asigurări sau piață de capital. Pentru asigurarea unui mecanism eficient și credibil de ținere a valorilor mobiliare și cunoaștere a proprietarilor băncilor și altor entități de interes public, a fost modificat modul de ținere a evidenței acționarilor prin crearea Depozitarul central unic de valori mobiliare. De asemenea, a fost modificat cadrul juridic și instituțional de prevenire și combatere a spălării banilor și cel de asigurare al stabilității financiare conform cerințelor europene. În primul caz este vorba de o nouă lege în domeniul spălării banilor și o agenție independentă cu responsabilități în acest sens. Totodată, și entităților financiare le revine un rol mult mai extins în ceea ce privește cunoașterea clienților și identificarea tranzacțiilor cu risc sporit de fraudă. În cel deal doilea caz este vorba de reformarea Comitetului Național de Stabilitate Financiară prin diminuarea influenței factorului politic și extinderea competențelor și în materie de prevenire a crizelor, nu doar de soluționare.

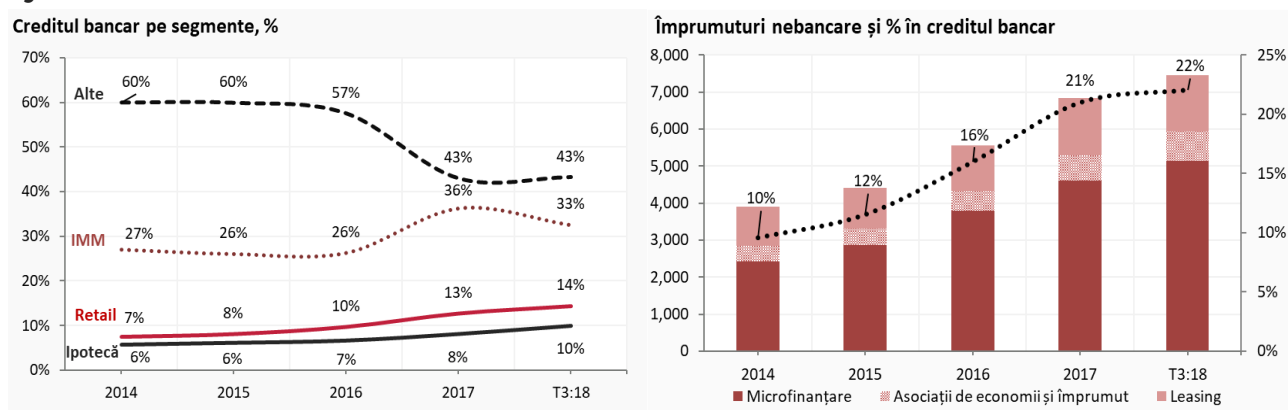
La nivel de sector bancar cadrul național de reglementare și supraveghere cunoaște un salt către cele mai moderne și bune practici existente la nivel internațional cunoscute sub denumirea de standardele Basel III. Cu toate că, ținând cont de cele întâmplate, punerea efectivă în practică acestor norme par să fie în întârziere, un asemenea pas putea fi făcut doar

în condițiile unui consens politic clar, a unui sistem bancar stabil și a unei susțineri externe solide. Astfel, după ce fraudă bancară a scos la iveală o serie de vulnerabilități, Basel III vine cu soluții și instrumente mult mai adaptate atât din punct de vedere juridic în ceea ce privește capacitatea de intervenție a regulatorului, cât și prudențial - la nivel de bănci comerciale în ceea ce privește gestionarea adecvată a riscurilor, prevenirea elementelor destabilizatoare și fortificarea încrederii populației. Totodată, a fost extinsă transparența acționarilor băncilor comerciale prin eliminarea celor ce nu corespund cerințelor de reputație, cunoaștere a adevăraților beneficiari sau soliditate financiară. În acest sens au fost aprobate noi norme de evaluare a acționarilor bancari în baza principiilor internaționale "fit&proper". Nu în ultimul rând, a fost revăzut nivelul de sancționare aplicat băncilor și persoanelor ce desfășoară activitate bancară în vederea fortificării elementului descurajator. Drept rezultat, sancțiunile potențial aplicabile au crescut de circa 10 ori, existând posibilitatea corelării nivelului acestora cu beneficiul obținut sau paguba cauzată.

3.2. Procesul de intermediere și accesul la finanțare

Sectorul bancar rămâne în continuare a fi pilonul de bază a sistemului financiar național, dar cu un ritm de dezvoltare mai redus decât în cazul altor sectoare. După fraudă bancară nivelul de intermediere financiară în raport cu PIB tinde să se reducă constant, având în același timp evoluții opuse la nivel de sectoare. Datele statistice confirmă faptul că există probleme atât pe partea de ofertă, cât și pe partea de cerere de credite. Astfel, chiar dacă asistăm la o perioadă în care dobânzile bancare au ajuns la minime istorice, băncile au înăspriț condițiile de acordare a creditelor devenind mult mai prudente în ceea ce privește cunoașterea clientului, concentrarea expunerilor sau părțile afiliate. De cealaltă parte, în ajunul demarării unui maraton electoral de trei ani, crește reticența populației și firmelor de a pune în practică idei antreprenoriale. Pe lângă această lipsă de încredere, cererea de credite migrează consistent către împrumuturile nebancale. Agenții economici, în special IMM cu greu se pot conforma noilor reguli de creditare bancară, aceștia optând pentru finanțarea nebancale chiar și mai scumpă, dar cu proceduri mai puțin complexe. Figura 3 prezintă evoluția activității de intermediere de la perioada crizei bancare până în prezent.

Figura 3. Activitatea de intermediere

Sursa: Compilația autorului în baza datelor BNM, CNPF

Deși datele statistice indică un exces de lichiditate în sectorul bancar, accesul la finanțare rămâne una din preocupările de bază pentru agenții economici. Aceasta se explică prin faptul că lichiditățile disponibile în bănci rămân a fi cu termen de maturitate redus ceea ce necesită o prudență sporită în contextul unor credite investiționale cu scadență lungă de timp. De asemenea, nivelul rudimentar de dezvoltare a instrumentelor de finanțare frânează viteza de circulație a creditului în economie și implicit resursele de la cei ce economisesc la cei ce investesc. Practic în situația unei piețe de capital amorfe și în lipsa utilizării unor produse precum cambia, factoringul etc., creditarea clasică rămâne a fi opțiunea de bază pentru agenții economici în căutarea de resurse financiare. Mai mult ca atât, recente programe de stat care urmăresc stimularea accesului la finanțare (ex. Prima casă) se focusează pe domenii neproductive ale economiei. În aceste condiții, noi riscuri tind să se manifeste printre care posibilitatea supra-îndatorării populației și alimentarea interesului redus al băncilor de a-și asuma riscuri.

4. EXISTĂ RISCUL REPETĂRII UNEI CRIZE SIMILARE?

4.1. Lipsă de consistență în legislație

La 4 ani după cea mai puternică criză bancară din istoria țării, riscul utilizării fondurilor publice pentru salvarea băncilor insolabile nu a fost eliminat în totalitate. În conformitate cu Legea cu privire la datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat¹³, Guvernul, în persoana Ministerului Finanțelor, poate emite în continuare garanții de stat și valori mobiliare de stat pentru capitalizarea băncilor, în situații de criză sistemică sau de pericol al apariției acesteia. Iar Legea BNM oferă acesteia posibilitatea să acorde băncilor, la deplina sa discreție credite de urgență pe termen scurt, garantate prin garanții de stat¹⁴. Deși legea privind redresarea și rezoluția băncilor¹⁵ pune accent pe solvabilitatea băncilor care beneficiază de garanții de stat, aceiași prevedere nu a fost transpusă și în celelalte acte legislative de o importanță deosebită pentru subiectul dat.

Legea privind redresarea și rezoluția băncilor a creat un cadru special pentru a preveni intrarea instituțiilor bancare în prag de faliment. În cazul în care falimentul devine inevitabil, legislația urmărește să reducă la minim costurile suportate de populație. Planurile de redresare elaborate de bănci și planurile de rezoluție elaborate de BNM nu trebuie să se bazeze în niciun fel pe accesul la sprijinul financiar public extraordinar¹⁶. Totuși, în situația extremă în care nu există alternative pentru asigurarea stabilității unei instituții și prevenirea unei crize sistemice, dacă acționarii și deținătorii de alte instrumente de proprietate au contribuit cu cel puțin 8% din totalul datoriilor și capitalurilor proprii ale băncii, autoritățile pot recurge în ultimă instanță la acordarea sprijinului financiar public extraordinar prin instrumente de stabilizare care pot lua forma aportului public de capital sau trecerea temporară a băncii în proprietatea statului (prevederile privind recapitalizarea internă vor intra în vigoare la 1 ianuarie 2020). În cazul utilizării acestor instrumente, autoritățile trebuie să depună toate eforturile pentru transmiterea cât mai rapidă în proprietate privată a capitalului de stat deținut în bancă. Totodată, băncile pot avea dreptul de acces la lichiditățile BNM în baza unor garanții de stat.

Acordarea sprijinului public extraordinar, enunțat mai sus, se realizează în condiții foarte stricte¹⁷. În primul rând, băncile respective trebuie să fie solvabile, iar decizia să se aprobe în temeiul cadrului legal privind ajutorul de stat. Măsurile respective nu trebuie utilizate pentru a compensa pierderile pe care banca le-a suportat sau este susceptibilă de a le suporta în viitorul apropiat. Pe de altă parte, legea privind ajutorul de stat¹⁸, oferă posibilitatea ca ajutorul de stat să ia inclusiv forma de anulare sau preluarea datoriilor sau preluarea pierderilor, ceea ce contrazice legislația privind redresarea și rezoluția băncilor. În condițiile în care nu există un cadru normativ separat pentru acordarea măsurilor de sprijin pentru bănci, principiile de acordare a sprijinului public extraordinar rămân ambigue, fiind necesară o comunicare cu privire la modalitatea exactă în care acesta poate fi aplicat.

4.2. Ce urmează de făcut?

Efectele celei mai mari fraude bancare din istoria țării deja au avut un impact puternic asupra bunăstării naționale. Pentru a diminua efectele negative aferente fraudei în viitor, se impune implementarea cât mai urgentă a următoarelor acțiuni:

1. **Recuperarea fondurilor delapidate și achitarea anticipată a datoriei.** Atât costurile directe, cât și cele indirecte, aferente fraudei bancare, reprezintă sume imense pentru țară, din care de altfel puteau fi desfășurate programe investiționale neîntâlnite în istoria Moldovei. Costul anual pentru deservirea datoriei aferente fraudei bancare depășește 800 mil. MDL și urmează să crească în următorii 20 de ani până la 1,175 mil. MDL. Din comunicarea autorităților, a fost identificată destinația celor mai multor fonduri delapidate din sistemul bancar. Actualmente, este un imperativ recuperarea

¹³ Art. 3, alin.(1), lit.f) din Legea nr. 419 din 22.12.2006 cu privire la datoria sectorului public

¹⁴ Art. 18 din Legea nr 548 din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei

¹⁵ Legea nr. 232 din 03.10.2016 privind redresarea și rezoluția băncilor (transpunerea în legislația națională a prevederilor Directivei 2014/59/UE)

¹⁶ Art. 11 din lege și Art. 25 din legea nr. 232 din 03.10.2016

¹⁷ Art. 59, alin.(3) din legea nr. 232 din 03.10.2016

¹⁸ Legea nr. 139 din 15.06.2012 cu privire la ajutorul de stat

cât mai grabnică a acestor fonduri și achitarea anticipată a datoriei. În cazul puțin probabil, în care banii vor fi recuperați integral și vor ajunge în bugetul de stat în detrimentul stingerii datoriei Ministerului Finanțelor față de BNM, soldul neachitat al dobânzilor în valoare de aproape 10 mld. MDL va trebui suportat direct de către cetățeni.

2. Instituirea unui mecanism eficient și regulat de comunicare cu publicul privind investigarea și recuperarea fondurilor fraudate. Elaborarea strategiei de recuperare a mijloacelor financiare sustrase din cele trei bănci și rapoartele sporadice în plenul parlamentului a exponenților autorităților de reglementare și urmărire penală sunt benefice, dar insuficiente pentru exercitarea unui control permanent și eficace din partea parlamentului și a publicului. Este important, ca să fie publicate rapoarte cel puțin semi-anuale pe marginea progresului privind recuperarea și achitarea anticipată a datoriei. La fel de important este ca să aibă loc audieri regulate atât în cadrul comisiei parlamentare de profil, dar și în plen privind aceste rapoarte. Instituționalizarea acestui proces va preveni în viitor eschivarea conducătorilor unor instituții publice de la participarea la audieri sau alte evenimente de acest tip.

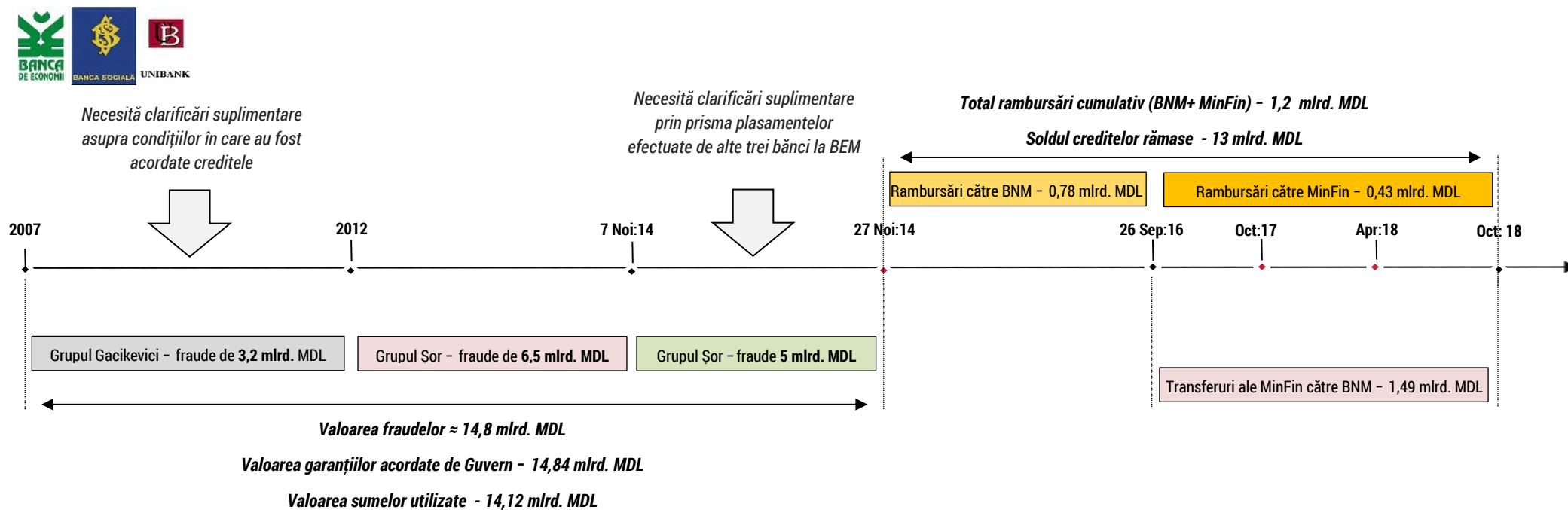
3. Investigarea modului în care au fost utilizați banii acordați de BNM celor 3 bănci și determinarea rolului celorlalte bănci implicate. Până la momentul de față nu a fost prezentat vreun raport cu privire la rezultatele evaluării comisiei speciale în scopul analizei soldurilor din conturile persoanelor fizice și juridice care depășeau cumulativ suma de 500 mii MDL, pentru a preveni careva afilieri. În lipsa unui astfel de raport, vor exista în continuare suspiciuni că o parte din banii derivați din garanții au fost folosiți pentru acoperirea depozitelor unor persoane care au anticipat evenimentele.

4. Ajustarea integrală a legislației pentru a nu permite băncilor insolabile să beneficieze de garanții din partea statului în viitor. Situația actuală, când mai există inconsistențe în actele normative vis-a-vis de acordarea de către BNM a creditelor pentru bănci prezintă un anumit risc pentru repetarea în viitor a crizelor similare. Acest risc a fost redus considerabil prind aprobarea noii legislații privind rezoluția și redresarea băncilor, dar nu a fost eliminat în totalitate.

5. Renunțarea la inițiative legislative orientate spre legalizarea unor fonduri cu proveniență dubioasă. Criticate de societate și de partenerii externi, acestea vin în contradicție cu eforturile de combatere a corupției și fenomenului de spălare a banilor și pot genera riscuri semnificative la adresa securității economice și generale a statului. Programe de genul „Cetățenie prin investiții” sau „Amnistia capitalului” adoptate recent de autorități sunt pe larg discutate la nivel internațional, atenția fiind atrasă de posibilitatea legalizării unor fonduri de proveniență dubioasă care ar putea fi utilizate pentru noi fapte de corupție, investiții anticoncurențiale și alte acțiuni ilicite. De altfel, ultimii ani scot în evidență accelerarea unui proces investițional pe alocuri dubios, prin care active importante ale statului sunt înstrăinate către investitori netransparenți și în schimbul unor fonduri proveniența cărora ridică mari semne de întrebare.

Nu în ultimul rând, accentul reformelor viitoare trebuie să țină seama de modernizarea procesului de intermediere. În acest sens, impulsivitatea nivelului de educație financiară atât la nivel de persoane fizice cât și juridice (în special IMM) devine primordială pentru a asigura mai multă responsabilitate în deciziile financiare. Fără o dezvoltare a instrumentelor de economisire și a celor de creditare nu vor fi atenuate barierele ce caracterizează cererea și oferta de resurse financiare. În primul caz, extinderea nivelului de garantare a depozitelor devine o premisă necesară în vederea protecției deponenților și fortificării încrederii acestora în sensul extinderii termenului de maturitate a depunerilor. De altfel, mediul politic trebuie să ia în calcul și dezvoltarea altor instrumente de economisire cum ar fi fondurile private de pensii sau piața de capital. În lipsa acestora opțiunile investiționale alternative ale populației se îndreaptă către domenii extrem de riscante, cum ar fi criptoactivul sau platformele de tranzacționare forex. Nu în ultimul rând, trebuie revăzute competențele și obligațiile instituțiilor responsabile de protecția consumatorilor de servicii financiare, astfel încât gradul rapid de dezvoltare a tehnologiilor informaționale, dar și utilizarea unor practici abuzive de creditare, să nu afecteze în timp încrederea populației în mediul financiar. În cel de-al doilea caz, reducerea asimetriei informaționale poate contribui la cunoașterea situației reale a debitorilor antrenând băncile și alte instituții financiare într-un proces de creditare mai eficient.

Anexă. Procesul de sustragere a mijloacelor financiare și procesul ulterior de recuperare

Compilația autorului în baza rapoartelor Kroll și a Strategiei de recuperare a mijloacelor financiare sustrate din BC "Banca de Economii" SA, BC "Banca Socială" SA și BC "Unibank" SA